

UTICAJ INDIVIDUALIZOVANE NASTAVE NA KREATIVNO ČITANJE

Mira Laketić*

Originalni naučni rad DOI 10.7251/NSK1901043L UDK 371.3:[801.73+028.1 COBISS.RS-ID 8337688

Rezime

Tradicionalnoj nastavi se zamjera da sputava i nedovoljno stimulira aktivnost učenika, te da im ne omogućava ispoljavanje kreativnosti pri usvajanju nastavnih sadržaja. U radu su prikazani rezultati eksperimentalnog istraživanja uticaja modela individualizovane razredne nastave književnosti na kreativno čitanje učenika. U šest odjeljenja petog razreda osnovne škole realizovan je eksperiment sa paralelnim grupama. U eksperimentalnoj grupi primjenjeni su modeli individualizovane nastave: 1. primjenom nastavnih listića, 2. nastava različitih

nivoa složenosti, 3. interaktivna nastava različitih nivoa složenosti. U kontrolnoj grupi primjenjivana je uobičajena, tradicionalna pretežno frontalna nastava. Rezultati jednogodišnjeg eksperimentalnog istraživanja pokazuju da su eksperimentalne grupe sa kojima je realizovana individualizovana razredna nastava književnosti primjenom nastavnih listića, nastava različitih nivoa složenosti i interaktivna nastava različitih nivoa složenosti bile u prosjeku statistički značajno uspješnije u kreativnom čitanju u odnosu na kontrolne grupe sa kojima je realizovana uobičajena, tradicionalna nastava.

Ključne riječi: *individualizovana nastava, kreativno čitanje, primjena nastavnih listića, nastava različitih nivoa složenosti, interaktivna nastava različitih nivoa složenosti.*

* Mira Laketić je magistar pedagoških nauka, zaposlena u osnovnoj školi „Ivo Andrić” u Banjoj Luci.
E-mail: miralaketic@yahoo.com

Uvod

Da bi škola bila centar jedne sredine ona mora postati kreativnom zajednicom u kojoj se ostvaruje doprinos svakog učesnika (učenika i nastavnika) u kvalitetu zajedničkog vaspitno-obrazovnog procesa. Obrazovnu politiku treba usmjeravati na razvoj kreativne-kvalitetne škole „od škole učilišta” do škole aktivnog učenja i stvaralaštva. U savremenoj školi i inovativnoj nastavi težište je na razvijanju sposobnosti razumijevanja, rasuđivanja, učenja, kreiranja, participacije i anticipacije u obrazovnim programima.

Za razliku od tradicionalne nastave, ovakva nastava koja je orijentisana na učenika i s kreativnim pristupima učenju, otvara mogućnost proučavanja različitih modela nastavnog rada. Jedan od sistema u kome se napuštaju tradicionalni načini rada u nastavi i podstiče kreativnosti učenika je individualizovana nastava. Individualizovana nastava ima obilježja „didaktičke organizacije nastavnog procesa u kome se vaspitno-obrazovni rad prilagođava individualnim sposobnostima, mogućnostima i interesovanjima učenika” (Leksikon obrazovnih termina, 2014, str. 244). Za razliku od tradicionalne na-

stave koja je usmjerena na „prosječnog” učenika individualizovana nastava omogućava prilagođavanje učenja i poučavanja individualnim razlikama učenika. Usmjerena je prema svakom učeniku posebno na osnovu njegovih individualnih mogućnosti, potreba i interesovanja, kako bi se povećala efikasnost vaspitno-obrazovnog rada. Svojim zahtjevima individualizovana nastava podstiče kreativnost učenika, za razliku od tradicionalne nastave koja sputava i nedovoljno podstiče kreativnost učenika. Danas postoje brojne definicije kreativnosti, što nam govori da je taj pojam složen i kompleksan. Prema Kvaščevu kreativnost predstavlja proces prepoznatljiv po originalnosti, adaptivnosti, divergentnosti i neobičnosti (Kvaščev, 1976). Prema Huzjaku glavna dva elementa kreativnosti su: 1) Kreativni pojedinac uočava, vidi, doživljava, kombinuje stvari i pojave na drugačiji, neuobičajeni način; 2) Kreativni pojedinac proizvodi nove, drugačije, neobične ideje i djela (Huzjak, 2006). Rezultati naučnih istraživanja u obrazovnim naukama su pokazali da učenici jednog odjeljenja ne postižu jednake rezultate, nego da postoje učenici koji u učenju napreduju brže i oni koji sporije usvajaju programske sadržaje (Duane, 1975; Илић, 1998;

Ilić, 2012; Илић и Чекрлија, 1988; Јерковић, 2018; Максић, 1998; Станковић, 2005). Те разлике су уочљиве у свим подручјима васпитно-образовног рада а посебно у čitanju, разумијевању прочитаног текста, писању, кретавином и стваралачком мишљењу итд. Данаšњи наћин живота захтјева независног, одговорног и креативног појединца, те се од школе очекује да код ученика развија креативно и критичко размишљање које се подстиће разним врстима čitanja, а нарочито креативним čitanjem. „Креативно čitanje садржи откривање нових идеја и веза у тексту, њихову примјену у новим ситуацијама, довитљивост у предвиђању нових идеја и догађаја, проналажење удаљених и не-обичних принципа и релација између чињеница различитог значења” (Ilić, 2000, стр. 55).

Креативно čitanje укључује поигравање с идејама и испробавање различитих рјешења нових проблема. Предвиђањем која ће идеја бити успјешна, а која не захтјева разматрање и критичко промишљање па стога креативно размишљање увијек укључује и одређено критичко мишљење. Вјежбама креативног čitanja у индивидуализованој настави пажња ученика у потпуности је усмјерена на доживљај текста, разумијевање и замишљање описних ситуација у тексту,

што доприноси да се код ученика подстиће и развија креативно и стваралачко мишљење. У средишту наставног процеса оvdje је ученик и његова комуникација с књижевним текстом. У индивидуализованој настави креативног čitanja сви ученици одговарају на питања у зони њиховог наредног развоја, који оптимално ангажују њихове когнитивне, конативне и креативне потенцијале. То се посебно односи на најуспјешније ученике, који су за разлику од других чеšће били у ситуацијама стваралачког и креативног испољјавања, те процјенјивања и предвиђања ситуација у тексту. Усмјерено čitanje, које је доминантно у традиционалној настави учи ученике како су сви проблеми ријешени и само треба научити тачне одговоре и усвојити готова рјешења. Насупрот томе креативно čitanje храбри ученике да уочавају проблеме и постављају не-обична питања, проналазе и упоређују узроке и последице, изnose своје идеје о поступцима ликова, смишљају другачији крај текста итд.

Наставник је тај који треба примијенити наставни модел који највише одговара специфичностима, интересима, могућностима и потребима одређеног одјелјења. Неспорно је да се од наставника пуно тражи. Није лако образovati дјecu, учити их да пишу и читају, засновати темеље за касније

obrazovanje, te im omogućiti da usvoje prave vrijednosti da sutra budu pravi „ljudi”. Iako svako ima sliku o tome kakav bi trebao biti pravi nastavnik ili kako zapaža Renzel i nastavnici su ljudi (Muminović, 2011). Bez obzira na velika očekivanja i odgovornost nastavnika, nastavnici bi trebali biti ti koji će svoj posao doživljavati kao poziv, jer svaka osoba koja radi ono što voli, zasigurno može napraviti više u odnosu na osobu koja svoj posao ne radi predano, s entuzijazmom. Jednom riječju, nastavnici često trebaju biti „čarobnjaci” da bi zainteresovali učenike za propisane nastavne sadržaje koji su u više slučajeva i dosadni. Postavljanjem raznovrsnih pitanja višeg reda nastavnik proširuje učenički riječnik i mogućnosti artikulacije novih kreativnih ideja. Njima se od učenika traži slobodno teoretisanje, predviđanje događaja tokom čitanja, što podstiče kreativnost učenika, a samim tim i lakše razumijevanje pročitnog teksta. Učenici podstaknuti raznovrsnim pitanjima višeg reda aktivno se uključuju u razgovor u kojem slobodno izražavaju svoje mišljenje, stvaraju nove i kreativne ideje, obogaćuju riječnik.

Odnos škole i kreativnosti gledajući kroz istorijski razvoj nije bio idealan, a i danas brojni kritičari

škola ukazuju da ona više koči i usporava nego razvija kreativnost kod učenika. To je uglavnom uslovljeno organizacijom vaspitno-obrazovnog procesa, koji je teško uskladiti sa stvaralačkim procesom, te filozofijom škole koja je prvenstveno orijentisana na konvergentno mišljenje „samo jedan tačan odgovor” (Bognar, 2011).

Nedovoljna saradnja, nerazmijevanje i nestvaranje pozitivne klime u odjeljenju dovode učenika u poziciju da se plaši da traga za originalnijim rješenjima problema, da slobodno izražava svoje stavove jer su moguće negativne reakcije nastavnika. Nastavnici se još uvijek uglavnom služe nagradama i kaznama kao odgovor na učenikovo ponašanje. Mišljenja sam da bolje upoznavanje vrijednosti učenika, uvažavanje njihovih kvaliteta i sposobnosti doprinose da se učenici više međusobno uvažavaju i poštuju, te da prihvataju jedni druge onakve kakvi jesu. Pozitivna klima u takvom okruženju doprinosi da se učenici osjećaju slobodni i sigurni u svom odjeljenju, analogno tome proces čitanja postaje puno življi i uzbudljiviji. Čitanje, osim što potiče razvoj dječje mašte, ono pomaže djeci da dožive pun raspon vlastitih osjećaja (Civardi, A., Dunbar, J., Petty, K. i Somervill, L.

2015, str. 9). Kreativnosti učenika pogoduje inkluzivna atmosfera u kojoj se svaki učenik osjeća istinski obuhvaćenim i prihvaćenim sa svim svojim posebnostima (Ilić, 2012).

Metodologija eksperimentalnog istraživanja

Problem eksperimentalnog istraživanja odnosio se na utvrđivanje efekata primjene modela individualizovane razredne nastave književnosti na sposobnost kreativnog čitanja učenika.

Predmet našeg eksperimentalnog istraživanja je uticaj modela individualizovane nastave primjenom nastavnih listića (Dotran, 1962), nastave različitih nivoa složenosti i interaktivne nastave različitih nivoa složenosti (Илић, 1998) na sposobnost kreativnog čitanja u razrednoj nastavi književnosti.

Cilj je utvrđivanje razlike u uticaju modela individualizovane nastave i uobičajene, tj. tradicionalne nastave na sposobnost kreativnog čitanja učenika u razrednoj nastavi književnosti.

U našem istraživanju pošli smo od sljedeće glavne hipoteze: pretpostavljamo da će učenici eksperimentalne grupe pod uticajem individua-

lizovane nastave u prosjeku statistički značajno unaprijediti svoje sposobnosti kreativnog čitanja u odnosu na učenike kontrolne grupe u kojima se realizovala tradicionalna, neindividualizovana nastava.

Iz glavne istraživačke hipoteze izveli smo tri posebne hipoteze:

1. Očekujemo da će učenici eksperimentalne grupe u kojoj se realizuje individualizovana razredna nastava književnosti primjenom nastavnih listića postići u prosjeku statistički značajno veće rezultate u kreativnom čitanju, nego učenici kontrolne grupe sa kojima je realizovana nastava na tradicionalni način.

2. Pretpostavljamo da će učenici eksperimentalne grupe u kojoj je primjenjivana individualizovana nastava književnosti različitih nivoa složenosti ostvariti u prosjeku statistički značajno veći uspjeh u kreativnom čitanju, nego učenici kontrolne grupe u kojoj je nastava ostvarivana na tradicionalni način.

3. Vjerujemo da će učenici eksperimentalne grupe u kojoj se realizovala interaktivna nastava različitih nivoa složenosti ostvariti u prosjeku statistički značajno veće rezultate u kreativnom čitanju, nego učenici kontrolne grupe sa kojima je primje-

njivana uobičajena tradicionalna nastava.

S obzirom na karakter našeg istraživanja, njegov problem, cilj i zadatke, koristili smo sljedeće metode:

1. metoda teorijske analize i sinteze, 2. eksperiment sa paralelnim grupama i 3. servej-istraživački metod.

Metodu teorijske analize upotrijebili smo jer smatramo da sadržaj i problem ovog istraživanja zahtijeva dublje teorijsko osmišljavanje vaspitno-obrazovnih efekata individualizovane razredne nastave književnosti. Primjenom ove metode ukazali smo na značaj i potrebe individualizovane razredne nastave književnosti, a i na specifičnosti kreativnog čitanja u razrednoj nastavi književnosti.

Pored analize postojećih naučnih saznanja u didaktičko-metodičkoj i pedagoškoj literaturi, metoda teorijske analize i sinteze, poslužila nam je i prilikom interpretacije rezultata istraživanja i izvođenja zaključaka.

U našem radu primjenili smo eksperimentalnu metodu (eksperiment sa paralelnim grupama). Prije primjene eksperimentalnog programa izvršili smo inicijalno ispitivanje učenika. Formirali smo tri eksperimentalne i tri kontrolne grupe. Nakon inicijalnog ispitivanja u ekspe-

rimentalne grupe uveden je eksperimentalni faktor (E1-nastavni listići, E2-nastava različitih nivoa složenosti i E3-interaktivna nastava različitih nivoa složenosti) u razrednoj nastavi književnosti, dok se u kontrolnim grupama (K1, K2 i K3), nastavni proces realizovao na tradicionalni način. Finalnim mjerenjem okončano je djelovanje eksperimentalnog faktora u eksperimentalnim grupama, te se pristupilo statističkoj obradi podataka.

Ujednačavanje eksperimentalnih i kontrolnih grupa izvršili smo na osnovu uspjeha učenika na Testu kreativnog čitanja forma-A, koji je sadržavao tekst „Violina” Miroslava Demaka. Na kraju eksperimentalnog programa primjenili smo finalno ispitivanje eksperimentalnih i kontrolnih grupa pomoću testa, Test kreativnog čitanja forma-B, koji je sadržavao tekst „Bijela i žuta djevojčica” Perla Baka.

Test kreativnog čitanja zahtjeva od učenika:

- Snažljivost u pronalaženju novih ideja i veza u književnom tekstu;
- Pronalaženje uzroka raspoloženja i ponašanja književnog lika;
- Da zamisli i predvidi kako bi se lik ponašao u novim situacijama;
- Otkrivanje sličnosti i razlika između likova;

- Predviđanje toka događaja u novim, zamišljenim situacijama;
- Predviđanje drugačijeg kraja priče.

Servej istraživački metod koristili smo u prikupljanju relevantnih podataka koji su nam bili neophodni za ujednačavanje učenika eksperimentalnih i kontrolnih grupa na inicijalnom ispitivanju, kao i za ispitivanje efekata djelovanja eksperimentalnog faktora. Dakle, ovom metodom se prikupljaju podaci od ispitanika primjenom validnih i relijabilnih mjernih instrumenata.

U skladu sa navedenim istraživačkim metodama koristili smo sljedeće tehnike istraživanja: analiza pedagoške dokumentacije i testiranje.

Osnovni statistički postupak korišten u našem eksperimentalnom istraživanju je t-omjer. Na osnovu ovih statističkih podataka dobili smo tabelarne preglede rezultata našeg istraživanja.

U navedenom istraživanju učestvovali su učenici petog razreda Osnovne škole „Ivo Andrić” i Osnovne škole „Georgij Stojkov Rakovski” iz Banje Luke. Namjeren uzorak obuhvatio je 155 učenika iz šest odjelje-

nja petog razreda. Od šest odjeljenja petog razreda, navedenih škola odabrana su tri eksperimentalna i tri kontrolna odjeljenja. U tri eksperimentalna odjeljenja bilo je ukupno 78 učenika, a u tri kontrolna odjeljenja uzorak su činila 77 učenika. Sa učenicima eksperimentalnih odjeljenja realizovana je individualizovana nastava nastavnim listićima, nastavom različitih nivoa složenosti i interaktivnom nastavom različitih nivoa složenosti, a sa učenicima kontrolnih odjeljenja nastava je realizovana na uobičajen, neindividualizovan način. Eksperiment je trajao jednu školsku godinu. Realizovan je u toku školske (2014/15) godine.

Rezultati eksperimentalnog istraživanja kreativnog čitanja u razrednoj nastavi književnosti

S obzirom na to da smo imali odjeljenja u kojima je djelovao eksperimentalni faktor i odjeljenja u kojima je realizovana nastava na tradicionalni način, bez uticaja eksperimentalnog faktora, odlučili smo da utvrdimo da li postoji statistički značajna razlika učenika na testu kreativnog čitanja.

Tabela 1

Rezultati aritmetičkih sredina postignuća učenika eksperimentalne E1 i kontrolne K1 grupe na inicijalnom i finalnom mjerenju kreativnog čitanja

Mjerenje	Grupa	N	M	SD	t-omjer	Nivo značajnosti
Inicijalno	E1	25	7,64	3,43	0,74	0,46
	K1	24	6,88	3,78		
Finalno	E1	25	28,84	7,53	9,11	0,01
	K1	24	12,46	4,66		

Prema podacima u Tabeli 1, na inicijalnom mjerenju između srednjih vrijednosti prve eksperimentalne i prve kontrolne grupe nije zabilježena statistički značajna razlika, što nam govori da su grupe ujednačene. To potvrđuje i vrijednost t-omjera ($t=0,74$; $p=0,46$), koji nije statistički značajan ni na jednom nivou značajnosti. Međutim, pod djelovanjem eksperimentalnog faktora u eksperimentalnoj grupi rezultati na testu kreativnog čitanja su se statistički značajno poboljšali. Na finalnom mjerenju učenici eksperimentalne grupe su nakon jednogodišnje primjene individualizovane nastave primjenom nastavnih listića postigli značajno veće rezultate od učenika kontrolne grupe. Dobijeni rezultati jasno pokazuju da je razlika između srednjih vrijednosti eksperimentalne i kontrolne grupe statistički značajna i to u korist eksperimentalne grupe. Izračunati t-omjer izno-

si $t=9,11$ i statistički je značajan na nivou pouzdanosti 0,01. Zadaci na nastavnim listićima su odmjereni, učenici nisu opterećeni strahom od ocjene, već su orijentisani na zadatke koji su primjereni njihovim mogućnostima i sposobnostima. Učenici ne osjećaju pritisak jer rješavaju zadatke vlastitim tempom. Osjećaj nesputanosti proširuje mogućnosti kreativnog ispoljavanja. Rad na nastavnim listićima pruža široke mogućnosti za razvijanje kreativnosti učenika, za razliku od tradicionalne nastave koja je namijenjena prosječnom učeniku u kojoj su ista pitanja za sve učenike. Prema prethodnim analizama rezultata istraživanja možemo zaključiti da je naša prva hipoteza potvrđena, tj. da su učenici eksperimentalne grupe u kojoj se realizovala individualizovana razredna nastava književnosti primjenom nastavnih listića postigli u prosjeku statistički značajno veće rezultate u

kreativnom čitanju, nego učenici orgnizovana na tradicionalni način. kontrolne grupe u kojoj je nastava

Tabela 2

Rezultati aritmetičkih sredina postignuća učenika eksperimentalne E2 i kontrolne K2 grupe na inicijalnom i finalnom mjerenju kreativnog čitanja

Mjerenje	Grupe	N	M	SD	t-omjer	Nivo značajnosti
Inicijalno	E2	27	6,30	3,28	0,16	0,87
	K2	26	6,12	4,68		
Finalno	E2	27	24,70	6,00	6,04	0,01
	K2	26	13,96	6,93		

Statistički pokazatelji u Tabeli 2, ukazuju da na inicijalnom mjerenju ne postoji statistički značajna razlika između druge eksperimentalne i druge kontrolne grupe. Na osnovu tog smo zaključili da su eksperimentalna E2 i kontrolna K2 grupa ujednačene. To smo utvrdili i izračunavanjem t-omjera koji iznosi $t=0,16$ i nije statistički značajan ni na jednom nivou značajnosti.

Iz dobijenih rezultata u finalnom mjerenju eksperimentalne E2 i kontrolne K2 grupe mogu se uočiti sljedeći pokazatelji. Eksperimentalna E2 grupa u kojoj je realizovana nastava različitih nivoa složenosti postigla je veću aritmetičku sredinu za 10,74 boda od aritmetičke sredine druge kontrolne grupe. Vrijednost t-omjera je $t=6,04$ i statistički je značajan na nivou pouzdanosti 0,01. To

znači da je primjena eksperimentalnog programa, nastave različitih nivoa složenosti u razrednoj nastavi književnosti statistički značajno uticala na veći uspjeh učenika eksperimentalnog odjeljenja u kreativnom čitanju u odnosu na učenike kontrolnog odjeljenja.

Vježbanje na nivoima složenosti od učenika je zahtijevalo kreativno i kritičko čitanje, te stvaralačku primjenu u zoni njihovog narednog razvoja. Vježbe trećeg nivo složenosti od učenika su zahtjevale dovtljivost u predviđanju novih ideja i relacija na osnovu pročitaneog teksta i njihovu primjenu u novim situacijama, za razliku od kontrolne grupe u kojoj je realizovana tradicionalna nastava, u kojoj su učenici naviknuti da odgovaraju na očekivani način, samo jedan odgovor je tačan odgovor, uče-

nik strahuje od ocjene, a samim tim „ne razvija motivaciju usmjerenu na zadatak, koja mu je potrebna za kreativnu produkciju” (Maksić, 1998, str. 24). Vjerujemo da su većim vrijednostima aritmetičkih sredina posebno doprinijeli iznadprosječni učenici čije su mogućnosti kreativnog ispoljavanja bile veće.

Prema prethodnim interpretacijama statističkih indikatora možemo zaključiti da je potvrđena naša druga hipoteza koja je glasila da se primjenom individualizovane nastave književnosti različitih nivoa složenosti, ostvaruje statistički značajno u prosjeku veći uspjeh učenika u kritičkom čitanju, nego u nastavi koja je ostvarivana na tradicionalni način.

Tabela 3

Rezultati aritmetičkih sredina eksperimentalne E3 i kontrolne K3 grupe na inicijalnom i finalnom mjerenju kreativnog čitanja

Mjerenje	Grupa	N	M	SD	t-omjer	Nivo značajnosti
Inicijalno	E3	18	5,28	2,21	-1,45	0,16
	K3	18	6,39	2,38		
Finalno	E3	18	23,89	7,16	7,69	0,01
	K3	18	8,67	4,38		

Rezultati inicijalnog ispitivanja učenika treće eksperimentalne i treće kontrolne grupe na testu kreativnog čitanja pokazuju da su učenici obje grupe ostvarili približno iste rezultate, što nam potvrđuje i vrijednost t-omjera koji iznosi $t=-1,45$ i nije statistički značajan.

Rezultati finalnog ispitivanja na testu kreativnog čitanja koji su prezentovani u Tabeli 3, pokazuju da je treća eksperimentalna grupa (E3) u kojoj se primjenjivala interaktivna nastava različitih nivoa složenosti u razrednoj nastvi književnosti ostva-

nila veću aritmetičku sredinu za 15,22 boda od aritmetičke sredine treće kontrolne grupe koja je nastavni proces realizovala na tradicionalan način. Vrijednost t-omjera iznosi $t=7,69$ i statistički je značajan na nivou pouzdanosti.

Učenici eksperimentalne grupe podijeljeni su prema nivoima znanja, sličnim sklonostima, interesovanjima i mogućnostima. Napredovanje učenika eksperimentalne grupe na finalnom ispitivanju možemo opravdati prednostima interaktivne nastave različitih nivoa složenosti. Parovi

su se međusobno pomagali u cilju olakšavanja učenja. U okviru toga, učili su da se međusobno slušaju, da dijele ideje i informacije, da pronalaze sličnosti i razlike između različitih tekstova, likova i njihovih postupaka, da manifestuju originalnost. Stvaralački radeći u paru, učenici se oslobodaju šablona i klišea. Tandemskim radom postiže se pozitivno raspoloženje učenika, a samim tim i veći kreativni uzlet nego uobičajenim načinom rada, u kojem je raspoloženje učenika lošije.

Prethodno pomenuti rezultati istraživanja potvrđuju našu treću hipotezu da će učenici eksperimentalne grupe primjenom interaktivne nastave različitih nivoa složenosti u razrednoj nastavi književnosti ostvariti u prosjeku statistički značajno veće rezultate u kreativnom čitanju, nego učenici kontrolne grupe u kojima se primjenjuje uobičajena tradicionalna nastava.

Na osnovu prethodnih analiza istraživanja možemo zaključiti da je naša glavna istraživačka hipoteza potvrđena, odnosno da su učenici eksperimentalne grupe pod uticajem individualizovane nastave u prosjeku statistički značajno unaprijedili svoje sposobnosti kreativnog čitanja u odnosu na učenike sa kojima se

nastava realizovala na tradicionalni način.

Zaključak

Razlika u efikasnosti između eksperimentalnih i kontrolnih grupa izražena je i prisutna u svim eksperimentalnim grupama. Eksperimentalna odjeljenja postigla su statistički značajno bolje prosječne rezultate u odnosu na kontrolna odjeljenja. Shodno tome možemo konstatovati da realizacija razredne nastave književnosti navedenim nastavnim modelima podstiče razvoj kreativnog čitanja, razvija samopouzdanje kod učenika, ohrabruje ih u iznošenju novih ideja i rješenja, te dovodi do oslobađanja njihovih kreativnih potencijala. Razlog za napredak učenika eksperimentalnih grupa možemo pripisati u prednostima organizovanja ovog vida nastave, nastave zasnovane na različitim nivoima i strukturama znanja, motivaciji i aktivnosti učenika, te pedagoško-psihološkim karakteristikama povratne informacije.

Učenici kontrolnih grupa su neznatno napredovali ili su ostali na istom nivou znanja na kojem su bili prije početka eksperimenta, a razlog za to možemo tražiti u nedostacima uobičajene, tradicionalne nastave,

nastave koje nije zasnovana na različitim nivoima i strukturama znanja. Realizacija razredne nastave književnosti primjenom navedenih nastavnih modela pozitivno je uticala na kreativno čitanje učenike. Kreativno čitanje utiče na kvalitet nastave i čini je učinkovitijom od uobičajene tradicionalne nastave koja pati od dosade. Zahtjevi individualizovane nastave usklađeni su sa individualnim mogućnostima i znanjima učenika i njihovim karakteristikama u radu. Učenici se na taj način dosta osamostaljuju u radu i učenju, postaju odgovorniji za sopstvene rezultate, aktivniji i kreativniji, te opuštenije iznose svoje kreativne ideje i rješenja.

Literatura

- Bognar, L. (2011). Kreativnost u nastavi. *Napredak*, 153 (1), 9–20.
- Civardi, A., Dunbar, J., Petty, K. i Somervill, L. (2015). *Čarobne svjetiljke: priče koje čitate svojem djetetu kako bi potaknuli mir, povjerenje i kreativnost*. Zagreb: Planetopija.
- Dotran, R. (1962). *Individualizovana nastava*. Sarajevo: „Veselin Masleša”.
- Duane, J. E. (1975). *Individually Prescribed Instruction*, Pittsburg, USA.
- Huzjak, M. (2006). Darovitost, talent i kreativnost u odgojnom procesu. *Odgojne znanosti*, 8 (1), 289–300.
- Илић, М (1998). *Настава различитих нивоа сложености*. Београд: Учитељски факултет.
- Ilić, M. (2000). *Metodika nastave početnog čitanja i pisanja*. Banja Luka: Filozofski fakultet.
- Ilić, M. (2012). *Inkluzivna nastava*. Filozofski fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu.
- Илић, М. и Чекрлија, Б. (1988). *Настава математике различитих нивоа тежине*. Београд: *Иновације у настави*, бр. 2.
- Јерковић, Ј. (2018). *Дидактичке основе и образовно-васпитни ефекти индивидуално планиране nastave* (одбрањена докторска дисертација). Филозофски факултет, Бања Лука.
- Kvašček, R. (1976). *Psihologija stvaralaštva*. Beograd: Izdavačko informativni centar studenata.
- Leksikon obrazovnih termina* (2014). Beograd: Učiteljski fakultet.
- Maksić, S. (1998). *Darovito dete u školi*. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Muminović, H. (2011). *Motivacija u nastavi i kreativan rad studenata i učenika - prilozi za pedagoško-andragošku praksu na Univerzitetu u Sarajevu*.

Станковић, З. (2005). *Примена наставе на више нивоа сложености мултимедијалним приступом*. Филозофски факултет у Нишу, ДИПГ „ПРОСВЕТА” – НИШ.

Mira Laketic

THE INFLUENCE OF INDIVIDUALISED APPROACH TO TEACHING ON STUDENTS' CREATIVE READING SKILLS

Summary

Traditional forms of teaching are criticised for not being stimulative enough in terms of students' activity, as well as for not allowing them to express their creativity while acquiring educational contents. This paper presents the results of an experimental research into the influence of individualised approach to teaching literature to elementary school junior grades on students' creative reading skills. The experiment is conducted in six fifth-grade elementary school classes featuring parallel groups. With regard to the experimental group, there are models of individualised teaching applied, such as teaching leaflets method, diversified teaching, and inter-

active diversified teaching. As for the control group, the traditional frontal approach is applied.

The results of this one-year research show that the experimental groups are significantly statistically more successful concerning creative reading skills than the control ones.

Key words: *individualized approach to teaching, creative reading skills, teaching leaflets method, diversified teaching, interactive diversified teaching,*

Мира Лакетич

ВЛИЯНИЕ ИНДИВИДУАЛИЗИРОВАН НОГО ОБУЧЕНИЯ НА ТВОРЧЕСКОЕ ЧТЕНИЕ

Резюме

Традиционное обучение было подвергнуто критике, что затрудняет и недостаточно стимулирует деятельности учеников, а также мешают им проявить творческий подход принятию содержания обучения. В работе представлены результаты экспериментального исследования влияния модели индивидуализированного преподавания литера-

туры на творческое чтение учеников. Эксперимент с параллельными группами был проведен в шести отделах пятого класса начальной школы. В экспериментальной группе применялись модели индивидуализированного обучения: применение учебных листов, обучение разных уровней сложности и интерактивное обучение разных уровней сложности. В контрольной группе использовалось традиционное, преимущественно фронтальное обучение.

Результаты экспериментального исследования которое длилось один год, показывают, что экспериментальные группы, в которых индивидуализированное класс-

ное преподавание литературы, было реализовано с использованием учебных листов, преподаванием разных уровней сложности и интерактивным обучением разных уровней сложности, были в среднем статистически более успешными в творческом чтении, чем контрольные группы, с которыми проводилось общее или традиционное обучение.

Ключевые слова: индивидуализированное обучение, творческое чтение, применение учебных листов, обучение разных уровней сложности, интерактивное обучение разных уровней сложности.